

שמלשון הפסוק 'ואת אשתו לקחת' משמע שמלכתחילה היו לך בה ליקוחין, ובהכרח שכבר קיבלה גט (מהרש"א: ראש יוסף).

כָּל הַיּוֹצֵא לְמַלְחַמַּת בֵּית דָּוִד כּוֹתֵב גִּט כְּרִיתוֹת לְאִשְׁתּוֹ - וגט זה היה על תנאי, שאם ימות במלחמה תהיה מגורשת מעכשיו (רש"י). ואע"פ שאוריה חזר מהמלחמה, נחשב שהתנאי התקיים והיתה מגורשת בשעה שדוד בא עליה, כיון שהתנאי היה שאם לא יחזור בסוף המלחמה יהיה גט, ואוריה חזר באמצע המלחמה, ואחר כך הלך שוב למלחמה ולא חזר בסופה (תוס' כתובות ט, ב ד"ה כל, וב"מ ט, א ד"ה נו). ויש שפירש, שהיו מגרשים בלי תנאי (תוס' ד"ה גט בשם ר"ת). **שְׁנַאמֵר וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי וְכוּ'** - פסוק זה ישי אבי דוד אמרו במלחמת שאול, ודוד למד מאביו להנהיג כן גם במלחמותיו (רש"י כתובות ט, ב ד"ה דכתיב).

דָּאֵמֵר לִיָּה וְאֶדוֹנֵי יוֹאֵב וְכוּ' - ואינו דרך ארץ לקרוא לאדם אחר בפני המלך 'אדוני', ולקבל בכך את מרותו (רש"י), ואף שלא התכוון להמליך את יואב, מכל מקום נחשב מרידה בכך שהשווה בפני המלך את כבוד יואב לכבוד דוד, שלשניהם קרא 'אדוני' (מהרש"א, ביישוב קושיית תוס' ד"ה דאמר על רש"י). ויש שפירש, שנחשב מורד במלכות מכיון שלא שמע לציוויו של דוד שילך לביתו לאכול ולשתות, כמבואר בהמשך הפסוק שהגמ' מביאה (תוס' שם בשם רבינו מאיר). ויש שפירש, שנחשב מורד בכך שהקדים להזכיר את יואב לפני דוד, שתחילה אמר 'ואדוני יואב', ואחר כך 'ועבדי אדוני' (תוס' קידושין מג, א ד"ה מורד, בשם ר"מ).

לֹא מִשְׁפַּחַת בֵּיהּ בַּר מְדַאֲרִיָּה - שדוד גרם לו שיהרג (רש"י). ודברי הגמ' לעיל שדוד לא ענש על כך שגרם להריגתו, נאמרו רק לענין עונש, אבל היתה במעשהו בחינה של עבירה (ע"פ הערות לגר"ש אלישיב יומא כב, ב; וראה מהרש"א וקרני ראם שם).

בְּלֹא דָבָר וְכוּ' מִלֵּא דָבָר - שציבא אמר לדוד על מפיובות שאינו חכם בתורה והוא 'בלא דבר' חכמה, ודוד מצאו למפיובות 'מלא דבר' וחכם בתורה (רש"י). ויש שפירש, שציבא אמר לדוד שמפיובות 'ולו דבר', כלומר שיש לו דברי לשון הרע שמדבר עליך, והוא מצאו 'מלו דבר', שהיה נקי מדבר עליך (מהרש"א, והעיר על רש"י שפירש כאלו כתוב 'בלא' ו'בלא' באל"ף).

מִכְּדֵי חֲזִייה דְשִׁקְרָא הוּא וְכוּ' מֵאֵי טַעְמָא קִיבְלָה מִינֵיהּ - וגם אם לא היה שקרן אסור להאמין לשון הרע, אלא להגדיל הפלא על דוד אמר כן (הפך חיים באר מים חיים ז כב, בפירושו ראשון). ויש שפירש, שאם לא היה שקרן היה צריך לחוש לדבריו, ורק מכיון ששקרן הוא, לא היה לו להאמינו (אילת השחר).

דְּבָרִים הַנִּיכְרִים חֲזָא בֵּיהּ - במפיובות, שמתוך מעשיו שלא קישר עצמו כשחזר דוד, היה ניכר כדברי ציבא שאמר שמפיובות הצטער על חזרתו של דוד (רש"י). ומכאן, שמתוך לקבל לשון הרע, אם מתוך הדברים ניכר שדברי המספר אמת. ואע"פ שגם לדברים הניכרים מותר רק לחוש ולא להאמין באופן מוחלט, דוד קנס את מפיובות שיחלוק את השדה עם ציבא, מכיון שלמלך יש רשות לקנוס במקום צורך מפני חוק המלכות (יראים קצב; סמ"ג לאוין י; הגהות מיימוני דעות ז, ד). ואף רב מודה לדין זה, אלא שסובר שדבר זה אינו נחשב 'דברים הניכרים', או שסובר שדוד עשה שלא כדין בכך שקיבל את דברי ציבא מתחילה, לפני שראה במפיובות את הדברים הניכרים (הפך חיים באר מים חיים ז כב). ■ ולהלכה, מותר לקבל לשון הרע, אם מתוך הדברים ניכר שדברי המספר אמת (הפך חיים שם י-יא, וראה שם תנאים נוספים לדין זה, וראה ביאורים מהד"ר דרשו בגוד ההיתר).

שְׁהִיה שְׂמוּאֵל הַצִּדִּיק מְחֹזֵר וְכוּ' וְהֵם לֹא עָשׂוּ כֵן וְכוּ' - ואע"פ ששמואל עשה כן רק ממידת חסידות, מכל מקום היתה תביעה על בניו שלא עשו כמותו, שכיון ששמואל נהג כן בקביעות, נחקק דבר זה בטבעו, ולגבי זרעו נחשב ענין זה כהנהגה פשוטה שראוי לכל אדם לאחוז בה (מאיר).

כְּדֵי לְהַרְבוֹת שְׂכָר לְחֻזְיָהוּ וְלְסוֹפְרֵיהֶן - ולא נחשב שחטאו בדבר זה, מפני שכוונתם היתה כדי שהחזנים והסופרים יתפרנסו בכך, ומכל מקום היתה עליהם תביעה שלא עשו כשמואל אביהם שהלך מעיר לעיר, וחסך לבעלי הדין את תשלומי שכר החזנים והסופרים (דרישה חו"מ ט, ט, ו). ובזמן הזה שכבר נהגו הדיינים לישב במקומם ולקרוא לבעלי הדין לבוא לפניהם, מותר לעשות כן לכתחילה, ובלבד שלא ירבה שכר החזנים והסופרים יותר מהמגיע להם על טירחתם (שם). ■ להלכה, כל דיין שמגדיל שכר הסופרים והשמשים יותר מכדי טירחתם, הרי זה בכלל הנוטים אחרי הבצע (ש"ע חו"מ ט, ט, ד, ע"פ דרישה שם, וראה ב"ח שם ח).

כָּל הָאוֹמֵר דָּוִד הֵטָא אֵינוּ אֵלָא טוֹעֵה - והטעם שהנביא כתב ענין זה באופן שנראה שדוד חטא (ראה שמואל ב יא, ב-ד), כדי ללמדנו, שכשם שנתכפר לדוד על החטא הדק שחטא בו [כמבואר להלן] אע"פ שלגביו נחשב לחטא גדול ועצום, כך כל אדם, אפילו חטא בחטא גדול, כשיחזור בתשובה יתכפר לו. וללמדנו עוד, שכשם שדוד אע"פ שחטא בחטא דק אמר 'וחטאתי נגדי תמיד' (תהלים ט, ה), כך יש לבעל תשובה להתבונן תמיד בחטאיו ולשוב עליהם בתשובה שלימה (דרשות הר"ן ו).

אֲפֹשֶׁר הֵטָא בָּא לִידוֹ וּשְׂכִינָה עִמּוֹ - ואף שפסוק זה נאמר קודם מעשה בת שבע, כיון שזכה שתשרה עליו שכינה, לא יתכן שיבוא חטא לידו (פרשת דרכים יג; שפת אמת).

שְׂבִיקֶשׁ לְעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה - שביקש לבוא עליה קודם שקיבלה גט, ולבסוף לא עשה, שבא עליה רק לאחר שקיבלה את הגט ששלח לה אוריה מהמלחמה (רש"י), ומהרש"א כאן לפני יהושע גיטין עד, א בדעתו). ולמפרשים שהיוצאים למלחמת בית דוד היו מגרשים בצניעה בלא תנאי (ראה להלן ד"ה כל היוצא), יש לפרש שכיון שהיו מגרשים בצניעה, דוד לא ידע שגירשה, ולפי דעתו ביקש לעשות עבייה, ולבסוף לא עשה, שהרי נתגרשה (מהרש"א).

שְׁהִיה לָךְ לְדוֹנוּ בְּסַנְהֶדְרִין וְלֹא דִנְתָּ - והטעם שדוד לא דנו בסנהדרין, שכיון שנתגרשה על תנאי שימות במלחמה, ואם לא ימות במלחמה לא יהיה גט, אם היה מתחייב מינה בסנהדרין לא היה מתקיים התנאי ולא היתה מגורשת למפרע. ולמפרשים (ראה להלן ד"ה כל היוצא) שגירשה בלא תנאי, הטעם שלא דנו בסנהדרין משום שלא יחשדוהו שהערים לעשות כן כדי לקחת את אשתו (מהרש"א). והדין (מגילת יד, ב) שאין צריך לדון מורד במלכות כדי להורגו, נאמר לענין שאין צריך לעיין בדינו ולהמתין מלגמור את דינו עד למחר, אבל ודאי שצריך לדונו ולברר האם מרד במלכות (תוס' ד"ה שהיה). ויש שפירש, שרק על דוד היתה תביעה שהיה לו לדון את אוריה בסנהדרין, כדי שלא ירנו אחריו שהרגו כדי לקחת את אשתו (ש"ת הרשב"א החדשות שמה).

לִיקוּחוּיִן יֵשׁ לָךְ בְּהָ דָאֵמֵר וְכוּ' - ואע"פ שגם אם לא היה אוריה מגרשה היתה מותרת לדוד והיו לו בה ליקוחין, שהיתה אנוסה [בלקחתה על ידי דוד] ומותרת לבעול (ראה כתובות ט, א), מכל מקום הוצרכה הגמ' לטעם שקיבלה גט, כדי לבאר ש'ליקוחין יש לך בה', שמשמע שלא עבר עבירה בשכיבתה (תוס' ד"ה ליקוחין; וראה רש"י שהקשה שאפילו אם לא היתה אנוסה קידושין תופסים בה). ויש שפירש,